

Utenforskap

«Utenforskap kan ramme alle – små barn og unge, arbeidsledige, innvandrere og flyktninger, syke og uføre, eldre eller enslige – folk i alle aldre og helt ulike livssituasjoner.» (Helgesen, 2016)

Reduksjon av utenforskap handler i stor grad om å redusere tid med tjenester og inntektssikring fra det offentlige. Ifølge en analyse fra NAV er det stadig færre som står lenge utenfor arbeidslivet, både i antall og som andel av befolkningen, og det er svært få som mottar offentlige ytelser gjennom hele livet. Det ser dermed ut til at det ikke er grunnlag for å si at utenforskap øker i Norge. Inkludering og fellesskap for alle borgere må allikevel henge høyt, da prisen for utenforskap er høy – både for den enkelte og for samfunnet.

Utenforskap framstår som en trussel både mot velferdssamfunnet og demokratiet, og ifølge Anniken Hauglie (2018) er kampen mot utenforskap en av de viktigste for regjeringen de neste årene. Hun påpeker at vi må bli flinkere til å jobbe på tvers av sektorer. Vi må se helse, kunnskap og arbeid i sammenheng og satse på tidlig og koordinert innsats for å fange opp unge som står i fare for å falle utenfor.

«Utenforskap betegner mennesker eller grupper som står på utsiden av fellesskapet. Det kan være personer som står utenfor skole- og arbeidsliv og som har et svært begrenset sosialt nettverk eller som ikke opplever tilhørighet til storsamfunnet. Utenforskap er et strukturelt samfunnsproblem. Det har store konsekvenser som er til hinder for at enkelte mennesker kan leve gode liv. Utenforskap kan ramme alle, men noen grupper er mer utsatt.

Årsakene til utenforskap er mange og sammensatte. De som står utenfor fellesskapet har gjerne flere utfordringer som psykiske helseproblemer, rus- og alkoholmisbruk, ensomhet, fattigdom og manglende integrering er de viktigste årsakene til at personer faller utenfor. Det lønner seg å jobbe med integrering og fellesskap. At mennesker står utenfor sosiale fellesskap, arbeidsliv og utdanningssystem er sløsing med samfunnets ressurser. De økonomiske konsekvensene av frafallet i videregående skole er for eksempel godt dokumentert. En studie fra NTNU viser at hver elev som fullfører videregående opplæring gir en samfunnsgevinst på nesten én million kroner.

Å hindre utenforskap må gis strategisk oppmerksom ut fra konsekvenser dette gir for samfunn og den enkelte. Larvik kommune har en relativt høy andel innbyggere med bakgrunn i andre kulturer, og det er viktig både for den enkelte og samfunnet at en lykkes med en god integrering hvor deltakelse i samfunnet for alle er målet. Det er naturlig at en i dette planarbeidet ser nærmere på resultatene fra undersøkelsen for Larvik som viser at utenforskap er en utfordring hos ungdom. Det må tas stilling til hva slags strategi en skal velge for å påvirke utviklingen i ønsket retning.»

(Fra vedtatt planprogram, Kommuneplanens Samfunnsdel 2020-2032)

Ungdom i Larvik opplever i større grad enn ungdom i resten av landet ensomhet, å bli mobbet på skolen, de er mindre fornøyde med helsa og en større andel har psykiske lidelser/symptomer. Dette gjenspeiler seg i uførestatistikken, hvor Larvik ligger svært høyt på ung ufør.

Larvik Kommune ligger signifikant dårligere an enn resten av landet på halvparten av indikatorene på kommunehelseprofilen, og skårer signifikant bedre bare på to (Godt drikkevann og bor trangt).

Larvik ligger ikke høyt på sosialhjelp i forhold til andre kommuner i Vestfold, men nivået øker raskere enn i andre kommuner.

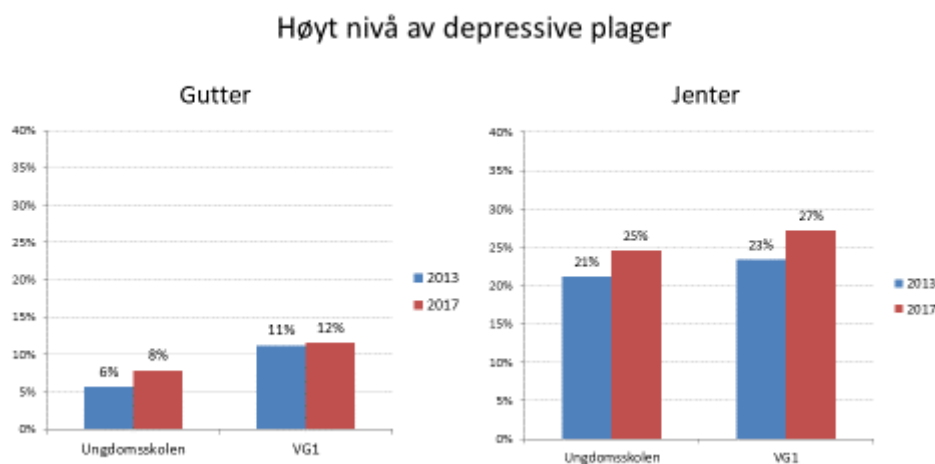
1/3 av sosialhjelpsmottakere har annen landbakgrunn en norsk, og har – i tillegg til manglende attraktiv kompetanse ut fra næringslivets behov, ofte tilleggsutfordringer som mangelfulle norskferdigheter og kunnskap om norsk samfunn og system.

Andelen barn (0-17 år) som bor i husholdninger med lav inntekt, er høyere enn i landet som helhet. Ungdata 2017 konkluderer med at de aller fleste ungdommer i Larvik lever gode og aktive liv.

Samtidig viser denne levekårsundersøkelsen også

- Endrede medievaner og samværsformer
- Mange opplever skolehverdagen som stressende, særlig jenter
- Økende hasjbruk blant gutter

Andelen i aldersgruppen 15-29 år som har psykiske symptomer og lidelser er høyere enn i landet som helhet.

Kilde: KoRus Sør, presentasjon av Ungdata 2017 1.2.2018.

Pr desember 2018 var det om lag 18 000 mottakere av uføretrygd i aldersgruppen 18-29 år i Norge. I Larvik har 244 personer i aldersgruppen 18-29 år hel eller delvis uføretrygd, 52 nye i 2018. For Norge viser dette en økning på 700 siden forrige kvartal, og 2200 flere unge uføre på ett år (14,1 %). Blant 18-25 åringene har om lag «alle» full uføregrad. Deretter synker den gjennomsnittlige uføregraden for hver aldersgruppe til den når en «bunn» i midten av 50 årene. Deretter øker gjennomsnittsgarden. (NAV.no). Det er store ulikheter på antall uføre i Vestfoldkommune. Larvik har størst andel uføre med hele 14,3 %, mens det på landsbasis ligger på 9,8 pr. 30.9.2018. Ved utgangen av 2018 var det 3961 uføre over 30 år i Larvik.

Manglende utdanning øker sannsynligheten for å bli ufør i voksen alder. Forskning på gruppen som omtales som NEET's – Not in employment, education or training, det vil si unge som ikke er i hverken arbeid eller utdanning, viser at de med kun grunnskole hadde 25% sannsynlighet for å bli uføre, mot bare 7% av dem som hadde høyere utdanning. I en nyere norsk studie om NEET's rapporterer hele 66% om å ha blitt mobbet.

I befolkningen i Larvik finnes det borgere som opplever psykiske helseproblemer, nedsatt funksjonsevne, ensomhet, rus og alkoholproblemer, fattigdom, manglende inkludering og omsorgssvikt. Det er også en stor andel uføre og arbeidsledige, samt en andel unge som ikke fullfører eller består videregående opplæring. Utenforskap i betydningen av å stå utenfor arbeidsliv og utdanning, har store omkostninger for den enkelte og samfunnet. «Å delta i arbeidslivet henger sammen med lavere dødelighet, mindre alkoholisme, mindre symptomer på psykisk sykdom og bedre funksjonsevne i hverdagen.» (Hvem er de unge uføre – tankesmien skaperkraft mars 2019, s 5).

Det er mange grunner til utenforskap; omsorgssvikt, fattigdom, manglende integrering, psykiske helseproblemer, ensomhet, rus, arbeidsledighet, mobbing, nedsatt funksjonsevne, langvarig sykefravær og frafall i utdanning. Forskning og erfaring viser at de forebyggende tiltakene må komme så tidlig som mulig.

«For mange er det for sent å gjøre noe med tilstanden sin når man først kommer til det punktet at uføretrygd diskuteres som en mulig løsning. Innsatsen må settes inn på et langt tidligere tidspunkt.»
(Hvem er de unge uføre – tankesmien skaperkraft mars 2019, s 11)

Samtidig som mange blir stående på utsiden av arbeidsmarkedet, så er det behov for arbeidskraft. Utfordringen ligger i å minske kompetansegapet mellom hva arbeidsmarkedet trenger og hva innbyggerne innehar av etterspurt kompetanse.

Utenforskapet krever et bredt samarbeid fra alle de ulike aktørene i kommunen. Overgang til arbeid og det å bli selvhjulpen sammen med økt utdanningsnivå er de viktigste faktorene for å få til dette.

Et eksempel på muligheter er at kommunen bruker innkjøpsmakten sin til å fremme inkludering/hindre utenforskap. Dette krever et tverrfaglig samarbeid mellom kommunens innkjøpsseksjon, NAV og leverandører til kommunen. Et annet eksempel kan være tverretattlig samarbeid om å tilby n tilby nyetableringer arbeidskraft med skreddersydd kompetanse ut fra bedriftens kompetansebehov.

Utenforskap kan ramme alle. Sykdom, inntektstap, arbeidsledighet og ensomhet er noe de aller fleste opplever en eller flere ganger i livet. Kommunen har som oppgave å tilrettelegge for at innbyggerne skal kunne leve trygge og gode liv, bidra til gode oppvekstmiljøer for barn og unge, sikre inkludering og et rikt arbeidsliv. For å få til dette, er det mange muligheter:

- Rask og tidlig innsats. Oppfølgingen må starte allerede på spedbarnstadiet, i enkelte tilfeller før barnet er født.
- Helhetlig innsats. Vektlegge tverrfaglig kommunalt samarbeid og involvere frivillige for å lage gode og målrettede tilbud.
- Se hele familien, også i et inkluderingsperspektiv
- Sikre gjennomføring av videregående opplæring. Manglende gjennomføring av videregående opplæring, reduserer den enkelte muligheter for fast jobb og være økonomisk uavhengig som voksen
- Gode utdanningsløp fra barnehage til voksenopplæring, og med høy kompetanse blant kommunens medarbeidere.
- Et arbeidsliv med plass til alle: Tett samarbeid med lokale arbeidsgivere og frivillige organisasjoner, både i og utenfor kommunen.

[Kulturplan for Larvik kommune 2018-2028](#)

[Plan for helhetlig oppvekst](#)

[Kvalitet i skole](#)

[Kvalitet i barnehage](#)

[Temaplan for integrering](#)

[Handlingsplan mot levekårsforskjeller og barnefattigdom](#)

[Tiltaksplan mot levekårsforskjeller og barnefattigdom](#)

<https://www.ssb.no/utniv/>

tidlig.innsats.forebygging.no

[Ungdata 2017](#)

[SSB](#)

[Folkehelseinstituttet](#)

[Nav.no](#)

[Fra utenforskap til inkludering - idehefte fra KS](#)

[Integrering gjennom kunnskap – regjeringens integreringsstrategi 2019-2022](#)

[Proba 2018-11- sosialhjelpsutgiftene i Vestfold](#)

[Hvem er de unge uføre? Oppsummering av eksisterende forskning](#)